

Лекція 4.

Збереження та використання інформації, одержаної з Інтернет-ресурсів, із дотриманням авторських прав

Джерело інформації:

[The IFLA Position on Copyright in the Digital Environment \(2000\)](#)

ПОЗИЦІЯ ІФЛА З ПИТАНЬ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Документ схвалено виконавчим бюро ІФЛА на 66-й Генеральній конференції в Єрусалимі, Ізраїль (13-18 серпня 2000 р.)

ІФЛА є міжнародною неурядовою організацією, мета якої: проведення, підтримка та координація наукових досліджень, повсюдне розповсюдження інформації про всі аспекти бібліотечної та інформаційної діяльності, організація конференцій і навчання у цій галузі.

У міжнародних дискусіях з авторського права ІФЛА представляє інтереси бібліотек всього світу та їх користувачів. Законодавство про [авторське право](#) торкається більшості аспектів діяльності бібліотек. Воно впливає на послуги, які бібліотеки надають своїм користувачам, і на умови надання ними доступу до матеріалів, які тут зберігаються. Воно впливає на здатність бібліотек виступати в якості посередників-навігаторів та вести ефективну діяльність з архівування та забезпечення збереження. Саме з цих причин ІФЛА бере участь у міжнародних дискусіях з авторського права.

Збалансоване авторське право для всіх

Бібліотекарі та інформаційні спеціалісти усвідомлюють та вважають своїм обов'язком забезпечувати потреби своїх читачів в отриманні доступу до творів і до вміщеної в них інформації та ідей. Вони також поважають прагнення авторів та власників авторського права отримати справедливую матеріальну винагороду за свою інтелектуальну власність. Для досягнення цілей авторського права потрібний ефективний доступ. ІФЛА виступає за збалансоване законодавство про авторське право, яке сприяє розвитку всього суспільства, забезпечуючи, з метою заохочування творчості, інновацій, досліджень, освіти і навчання, надійний та ефективний захист інтересів правонаступників поряд із розумним доступом.

ІФЛА виступає за ефективне забезпечення дотримання авторського права і визнає, що бібліотекам належить ключова роль не тільки у контролюванні, але і в полегшенні доступу до зростаючої кількості локальних і віддалених електронних інформаційних ресурсів. бібліотекарі та інформаційні спеціалісти виховують повагу до авторського права і активно захищають твори від піратства, недобросовісного використання та несанкціонованої експлуатації як в друці так і в цифровому середовищі. Бібліотеки давно усвідомлюють свою роль в інформуванні та просвітництві користувачів відносно важливості законодавства про авторське право і у сприянні його дотримання.

Разом із тим ІФЛА вважає, що надмірна охорона авторського права може поставити під загрозу демократичні традиції і привести до порушення принципів соціальної справедливості шляхом необґрунтованого обмеження доступу до інформації та

знань. Занадто сувора охорона авторського права стримує конкуренцію та інновації і пригнічує творчість.

У цифровому середовищі

Інформація все в більшому об'ємі виробляється у цифровому форматі. Нові комунікаційні технології надають безпрецедентні можливості для покращення доступу до інформації, а технологія володіє потенціалом з точки зору покращення комунікацій і доступу для тих, хто знаходиться у менш сприятливих умовах внаслідок віддаленості або обставин економічного порядку. Однак зараз нам також відомо, що технологія потенціально здатна викликати подальше розшарування суспільства на тих, хто володіє інформацією та тих, хто її позбавлений. І якщо розумний доступ до бібліотечних документів не буде забезпечуватись в цифровому середовищі, то виникає додаткова перешкода, що позбавить доступу тих, хто не в змозі заплатити.

Бібліотеки і надалі матимуть провідну роль у наданні доступу всім членам інформаційного суспільства. Для забезпечення доступу до інформації необхідні національні та міжнародні мережі бібліотечних та інформаційних служб, що адекватно функціонують. Традиційно бібліотеки були здатні забезпечити розумний доступ до придбаних для своїх фондів документів. Однак, якщо у майбутньому будь-який доступ та використання інформації у цифровому форматі здійснюватиметься на платній основі, здатність бібліотеки забезпечувати доступ для своїх користувачів буде значно обмежена. З метою підтримки рівноваги між інтересами право власників і користувачів ІФЛА сформулювала наступні принципи.

Цифровий не означає особливий

Бернська конвенція допускає для членів Бернського союзу можливість виключень із закону про авторське право у деяких випадках, що не суперечать нормальному використанню творів і не приносять надмірного збитку законним інтересам автора.

У 1996 р. члени Всесвітньої організації інтелектуальної власності заключили два договори з метою модернізації законодавства про авторське право стосовно до цифрового середовища. Підтвердивши, що існуючі виключення та обмеження можуть бути перенесені та розповсюджені на цифрове середовище, країни – члени ВОІВ відхилили тезу про те, що "цифровий означає особливий". Сторонам, що домовляються дозволено переносити та розповсюджувати згадані обмеження на цифрове середовище і при необхідності передбачати нові винятки.

ІФЛА вважає, що якщо бібліотекам та громадянам не буде надано право користуватися винятками, що допускають безкоштовний доступ і використання для цілей, що відповідають громадським інтересам і узгоджуються з добросовісною практикою, таких як освіта і дослідження, то виникає небезпека, що переваги інформаційного суспільства будуть доступні тільки тим, хто здатний заплатити. Це призведе до подальшого поглиблення нерівності між інформаційно багатими та інформаційно бідними. Крім того, законодавство про авторське право не повинне бути дискримінаційним стосовно осіб з обмеженими можливостями по зору, слуху чи здатності навчатися. Пере форматування матеріалу для забезпечення його доступності не повинне розглядатися як порушення авторського права, але повинне розглядатися як розумний доступ.

1. Виключення із авторського права і суміжних прав, допущені Бернською конвенцією і схвалені договорами ВОІВ, повинні бути при необхідності переглянуті в національному законодавстві про авторське право, щоб зробити дозволені види використання однаково застосованими до інформації як в електронному, так і в друкованому вигляді.

2. Для копіювання об'ємів, що перевищують дозволені цими положеннями, повинні існувати прості для використання схеми оплати.
3. Тимчасові або технічні копії, супутні використанню об'єкта зберігання, повинні бути виключені зі сфери дії права на відтворення.
4. Що стосується творів у цифровому форматі, без оплати або без звернення за дозволом всі користувачі повинні мати можливість:
  - переглядати загальнодоступний матеріал, що охороняється авторським правом;
  - перебуваючи у бібліотеці, або поза її межами читати, слухати чи переглядати об'єкти зберігання, що надходять у вільний продаж;
  - копіювати безпосередньо або з допомогою бібліотечних та інформаційних працівників розумну частину цифрового твору для використання в особистих, учбових чи дослідницьких цілях.

Взаємовикористання інформаційних ресурсів

Взаємовикористання ресурсів має важливе значення для освіти, демократії, економічного росту, добробуту, процвітання і для розвитку особистості. Воно полегшує доступ до широкого діапазону інформаційних ресурсів, які інакше були б недоступними для користувача, що їх потребує, бібліотеки чи країни. Взаємовикористання ресурсів – це не спосіб скорочення витрат, а спосіб розширення доступності для тих, хто з економічних, технічних чи соціальних причин позбавлений безпосереднього доступу до інформації.

5. Надання користувачеві доступу до цифрового формату бібліотечного документа із законними цілями, наприклад, науковими чи учбовими, повинне бути дією, дозволеною законом про авторське право.

Видача на абонементі

Некомерційна видача через абонемент не є діяльністю, що традиційно регулюється законодавством про авторське право. Видача на абонементі дуже важлива для освіти і культури. Вона має бути доступна для всіх.

Інформація надана в усіх форматах, стала і буде частиною підсобного фонду абонементу. У свою чергу, видача на абонементі сприяє реалізації комерційних інформаційних продуктів і стимулює продажі. На практиці бібліотеки є каталізаторами продажу інформації у всіх її форматах. Тому будь-які юридичні чи договірні обмеження видачі можуть принести збитки правонаступникам, врівні як самим бібліотекам.

6. Видача бібліотеками опублікованих у фізичному форматі цифрових матеріалів (наприклад CD-ROM) не повинна обмежуватися законом.
7. Договірні умови, наприклад, в рамках ліцензійних угод, не повинні перешкоджати розумній видачі електронних ресурсів бібліотечними та інформаційними працівниками.

Зберігання та архівування

Бібліотеки збирають і зберігають інформацію. На бібліотечно-інформаційну професію покладено реальну відповідальність за збереження інформації і

культури. Використання бібліотеками нових технологій з метою удосконалення методів забезпечення збереження не повинне обмежуватися законом про авторське право.

8. Бібліотекам та архівам повинно бути дозволено законом перетворення матеріалів, що охороняються авторським правом, у цифровий формат для цілей, пов'язаних із забезпеченням збереження та архівуванням.
9. Дія закону повинна розповсюджуватися також на обов'язковий примірник електронних видань.

Погодження і системи захисту від копіювання

Охорона авторських прав повинна заохочувати а не перешкоджати використанню і творчості. Законодавство про авторське право повинне давати правонаступникам повноваження на застосування технологічних чи договірних заходів, щоб позбавляти юридичної дії виключень і обмежень авторського права та порушувати рівновагу, встановлену міжнародним і національним законодавством про авторське право. Ліцензійні угоди повинні доповнювати законодавство про авторське право, а не замінювати його. Використання інформації виростає за рахунок доступу, а не за рахунок контролювання. науково доведено, що надмірний контроль – у формі технічного захисту – дає протилежний ефект. Для діяльності що не порушує авторське право, повинна бути узаконена можливість обходити технологічні заходи.

10. Національне законодавство про авторське право повинне визнавати недійсними будь-які умови ліцензії, що встановлюють рамки або обмежують юридичні дії виключення чи обмеження, передбачені законом про авторське право, у тих випадках, коли ліцензія вводиться правонаступниками в односторонньому порядку без можливості для користувача обговорювати умови ліцензійного договору.
11. Національні закони про авторське право повинні ставити за мету створення рівноваги між правами власників авторського права на захист своїх інтересів за допомогою технічних заходів та правами користувачів оминати подібні заходи у законних, тих що не порушують авторське право цілях.

Відповідальність за порушення авторського права

Хоч бібліотекам як посередникам належить важлива роль у забезпеченні дотримання закону про авторське право, в кінцевому підсумку відповідальність має покладатися на порушника. У законі про авторське право повинні бути чітко сформульовані обмеження щодо відповідальності третіх осіб при тих обставинах, де виконання не може бути практично чи розумно забезпечені.